

GULYÁS LÁSZLÓ*–CSÜLLÖG GÁBOR**

**A ROMÁN ÁLLAM TERÜLETI KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE III.
ROMÁNIA ÉS AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ 1914–1920**

*THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE ROMANIAN STATE III.
ROMANIA IN THE FIRST WORLD WAR 1914–1918*

ABSTRACT

European states are of various ages. The formation of the statehood of some of them took place in the Middle-Ages, and they have existed in dynastic relations, though in different ways, ever since. Others are young states which have become independent statehoods in the 19th and 20th centuries, either by breaking away from earlier states or by transforming their dependent and partial statehood in opposition to power politics. Such areas in Europe are the Balkan and Eastern-Europe, among whose young states Romania stands out because of the special historical development of its statehood and its territorial changes. The Romanian state became an independent European state over several historical periods, by building from several territorial bases, and through various kinds of political dependence, at the end of the 19th century. Later on, it grew its territory several times as a result of its peculiar 20th century politics.

In the third section of our four-part series we present the detailed history of the Romanian state from the outbreak of the First World War, till the end of the First World War, focusing on territorial issues.

Bevezetés

Tanulmányosorozatunk*** első részében a román állam területi kialakulásának történetét öt szakaszra osztottuk. Az első négy szakaszt az első részben, míg az ötödik szakasz (1878/81–1918) túlnyomó részét (az 1914-ig terjedő időszakot) a második részben ismertettük. Jelen harmadik részben az ötödik szakasz utolsó éveinek (1914–1918) történéseit vázoljuk fel.

1. A román semlegesség időszaka 1914–1916

Amikor 1914 augusztusában a nagyhatalmak között megtörténtek a világháborút kirobbantó hadüzenetek, augusztus 3-án összeült a román koronatanács. Károly király és a konzervatívok vezetője Carp, az 1883-as szerződést betartása (azaz a Központi Hatalmak oldalán történő hadba lépés) mellett érveltek, ezzel szemben a Bratianu miniszterelnök a semlegesség kinyilvánítását javasolta. Három órányi vita után a koronatanács Románia semle-

* Dr. habil. Gulyás László c. egyetemi tanár (KE), egyetemi docens (SZTE).

** Dr. PhD Csüllög Gábor egyetemi adjunktus, ELTE TTK Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék.

*** Tanulmányosorozatunkat eredetileg három részre terveztük, de szerkesztési okok miatt végül a sorozat négy részes lett. Az első rész a Közép-Európai Közlemények No. 18–19-es számában, a második rész a Közép-Európai Közlemények No. 20–21-es számában jelent meg, míg jelen számban közöljük a harmadik részt. A befejező negyedik rész a Közép-Európai Közlemények No. 23-as számában fogjuk publikálni.

gességét nyilvánította ki.¹ Innentől kezdve a román politikai elit antantbarát csoportja éles küzdelmet folytatott a németbarát csoporttal,² miközben folyamatosan titkos tárgyalások zajlottak mind az Antant, mind a Központi Hatalmak diplomataival.³

A Központi Hatalmak két mezőben próbáltak nyomást gyakorolni a román politikusokra. Egyrészt gazdasági téren, ennek jegyében 1915 decemberében és 1916 márciusában Románia gazdasági egyezményt kötött a Központi Hatalmakkal, melynek értelmében a román kivitel 75%-át Németország és az Osztrák–Magyar Monarchia szívtva volna fel. Másrészt komolyan folyt a román közvélemény sajtón keresztüli megdolgozása, Ottokar von Czernin (a Monarchia bukaresti követe) szerint a Központi Hatalmak 1915 februárjáig 11 millió 50 ezer lejt költöttek el a román sajtó befolyásolására.⁴

Az Antant diplomatai azonban mindenféleképpen óriási előnyben voltak a román politikusok meggyőzése terén. A román külpolitika Erdélyre vonatkozó területi igényeivel a Központi Hatalmak nem tudtak mit kezdeni. Az Osztrák–Magyar Monarchia Erdély legkisebb darabját sem adhatta át önként Romániának. Ezzel szemben az Antantnak nem okozott gondot Erdélyt odaígérni Romániának. Ezen az se változtatott, hogy az Antant egyik tagja, Oroszország olyan területet birtokolt (Besszarábia), mely elméletileg szintén szerepelt a román irredenta által egyesítésre kijelölt területek között.⁵

Végül a Román Királyság politikusai 1916 augusztusában az Antant oldalán történő hadba lépést választották. Ennek árát az 1917. augusztus 17-én álírt bukaresti titkos egyezményben rögzítették. Eszerint: Románia megkapja egész Erdélyt, a Partiumot és a Tiszántúl keleti szegélyét (nagyjából a Debrecen–Szeged vonal mentén), továbbá hozzá csatolják a Bánságot és Bukovinát a Prut folyóig.

Mint látható a bukaresti titkos egyezményben körülírt területek megfeleltek a román irredenta mozgalom követeléseinek. Egyedül Besszarábia hiányzott a listáról, ennek magyarázata abban rejlett, hogy a bukaresti szerződés megkötésekor az Orosz Birodalom az Antant teljes jogú tagja volt és hallani se akart Besszarábia románoknak történő átengedéséről.

Gyakorlatilag, a 1916 augusztusa után a román irredenta mozgalom célkitűzései – Besszarábia területét leszámítva – a hivatalos román külpolitika célkitűzéseivé váltak. Sőt ezek megvalósítása érdekében a román hadsereg hamarosan hadba is lépett.

2. Románia az első világháborúban

2.1. A román hadba lépés és összeomlás

1916. augusztus 27-én a Cotroceni-palotában összeült a román koronatanács és megszavazta az Osztrák–Magyar Monarchiának szóló hadüzenetet, melyet még aznap este 21 órakor Edgar Mavcordat (Románia bécsi nagykövete) átnyújtott a monarchia külügyminiszterének.⁶ A hadüzenet bécsi átadása előtt fél órával a román hadsereg katonái a Kárpátok hágóin és szorosain keresztül megtámadták Erdélyt. A Monarchia elleni háború célját a román haditerv első fejezetében így fogalmazták meg: „...*megvalósítani nemzeti ideálunkat, azaz egyesíteni a nemzetet.*” Ennek megfelelően a hadsereg stratégiai célját úgy fogalmazták meg, hogy a csapatoknak el kell foglalniuk Erdélyt, majd ki kell jutniuk a Tisza és a Duna völgyébe.⁷

A stratégiai cél elérése érdekében a román hadvezetés a román haderő 75%-át, mintegy 420 ezer katonát vezényelt Erdély ellen (ez volt az 1., 2., és 4. román hadsereg). A maradék 25%-nyi haderő (3. román hadsereg) Averescu tábornok parancsnoksága alatt Dél-Dobruzsában, a bolgár határnál állt. A 420 ezernyi román erővel szemben a Monarchia rendelkezésére mindössze 34 ezer katona állt fegyverben Erdélyben, így nem meglepő, hogy a román támadás viszonylag gyorsan haladt előre.⁸ A román előrenyomulás azonban hamarosan megtört Erdély-

ben. Egyrészt a Központi Hatalmak Mackensen tábornok parancsnoksága alatt Észak-Bulgáriában felállították a német, bolgár és török erőket tömörítő ún. Duna-hadsereget – az időközben Dobrudzsába betörő bolgár csapatok is Mackensen főparancsnoksága alá kerültek –, mely Bukarest elfoglalását kapta feladatul. Másrészt Erdélyben Marosvásárhelyen felállították az 1. osztrák–magyar hadsereget, illetve odavezényelték a 9. német hadsereget.

Szeptember–október hónap folyamán a Központi Hatalmak fentebb megnevezett hadseregei ellentámadásba mentek át. Az 1. osztrák–magyar hadsereg és a 9. német hadsereg kiszorította a román hadseregeket (1. hadsereg, 2. hadsereg, és 4. hadsereg) Erdélyből,⁹ miközben a Duna Hadsereg megverte a 3. román hadsereget és a román Alföldön nyomult előre. 1916. december 6-án a Központi Hatalmak haderői már Bukarest utcáin menetelnek,¹⁰ Románia túlnyomó része a Központi Hatalmak uralma alá került. A visszavonuló román hadsereg, csak jelentős orosz segítséggel a Szeret és a Duna vonalán tudta megállítani a Központi Hatalmak offenzíváját.

A román királyi család és a román kormány Moldvába menekül, Iasi-ban (Jászvásár) építik ki új főhadiszállásukat. Innen intéz Bratianu miniszterelnök 1917 januárjában segélyfelhívást az Antanthoz. A menekülők által előzőnlött Jászvásáron katasztrofális a helyzet, fosztogatás, csalás, korrupció jellemzi a polgári és katonai hatóságok működését.

1917 tavaszán és nyarán Moldvában Berthelot francia tábornok segítségével újjászervezik a megvert román hadsereget, mely 1917 augusztusában a Szeret mentén újból támadással próbálkozik. Mackensen seregei visszaverik ezt a próbálkozást, de a Moldva elleni támadáshoz nem rendelkeztek elegendő erővel. A front megmerevedett, ebben a helyzetben írják alá 1917. december 9-én Focsaniban a Központi Hatalmak és Románia közti tűzszüneti szerződést.

A németek megüzenték Bukarestbe, hogy a béketárgyalások előfeltételének tekintik a szöszező I. Ferdinánd király és Bratianu miniszterelnök lemondását.¹¹ Bratianu, akinek a nevéhez köthető Románia 1916. évi hadbelépése a Központi Hatalmak ellen, eleget tett a német követelésnek és 1918. február 8-án lemondott a miniszterelnöki posztról. I. Ferdinánd viszont hallani se akart saját lemondásáról. Sőt továbbra is államfőként viselkedett, 1918. február 18-án Averescu tábornokot nevezte ki miniszterelnökké. Ferdinánd magatartására magyarázatul szolgálhat, hogy IV. Károly császár – az Osztrák–Magyar Monarchia uralkodója – 1918 januárjában titokban (azaz a német szövetséges háta mögött) Randa vezérkari ezredest – a Monarchia volt bukaresti katonái attaséja – Iasiba küldte azzal az üzenettel, hogy ő mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy Ferdinánd a trónján maradjon és Románia méltányos békét kapjon.¹² Károly úgy vélte nem volna okos dolog a román királyt detronizálni, hiszen ezzel precedens teremtődne, arra vonatkozóan, hogy egy-egy állam éléről el lehet az uralkodót távolítani.

2.2. A bufteai előzetes tárgyalások (1918. február–március)

A Központi Hatalmakkal a békefeltételekről az Averescu miniszterelnök által kinevezett küldöttség kezdett tárgyalásokat a Bukarest mellett fekvő Buftében, 1918. február 22-én. A Központi Hatalmak tárgyalóküldöttségét Ottokár Czernin külügyminiszter vezette.¹³ Azokban az esetekben, amikor halaszthatatlan ügyek miatt Bécsbe kellett utaznia, Kurt von Morgen altábornagy helyettesítette. A tárgyalóküldöttség tagja volt még Bulgária részéről dr. Momcsilov (a bolgár parlament elnöke), Törökország részéről pedig Talaat pasa nagyvezír. A román küldöttséget Corneliu Argetoianu igazságügyi miniszter vezette.

Czernin mint küldöttségvezető igen nehéz feladat előtt állt, egyszerre két fronton kellett küzdenie. Egyrészt össze kellett hangolnia a Központi Hatalmakat alkotó országok eltérő igényeit, másrészt ezeket az igényeket el kellett fogadtatnia a román küldöttséggel.

Nézzük az összehangolás nehézségeit: Berlin ragaszkodott ahhoz, hogy Ferdinánd király mondjon le trónjáról, illetve Románia 5 évre a Központi Hatalmak megszállása alá kerüljön. Budapest katonai (kifejezetten hadászati) okokkal indokolt területi követeléseket támasztott, meg akarta szerezni a Kárpátok hágóinak külső előterét, hogy az 1916-os támadás ne ismétlődhessék meg, továbbá szén- és olajmezőkre (Okna-vidéke) is bejelentette igényét. Ezekre a magyar igényekre viszont a németek ellenszenvvel tekintettek. Ennek két oka volt. Egyrészt attól tartottak, hogy ezen igények megnehezítik a béke megkötését Romániával, másrészt az Okna-vidék kőolaj lelőhelyeit ők akarták kiaknázni.¹⁴

Bécs gazdasági koncessziókat akart kieszközölni egy háború utáni osztrák–magyar–román gazdasági együttműködés tető alá hozása érdekében. Viszont erről a magyar kormány hallani sem akart.

Szófia Dobrudzsa teljes elcsatolására, illetve a Duna-delta egészére jelentette be igényét. Ez utóbbi azt jelentette, hogy a Duna-delta legészakibb pontján, a Kilia-ágnál akarták meghúzni a bolgár–román határt.

Törökországnak Romániával szemben nem voltak területi igényei, viszont igényekkel léptek fel a bolgárokkal szemben. Ez a helyzet azért volt rendkívül kínos, mivel mindkét állam a Központi Hatalmakhoz tartozott. A török küldöttség azt kérte, hogyha Bulgária megkapja Romániától Dobrudzsa teljes területét, akkor Törökország kapja meg Bulgáriától a Drinápoly körüli területsávot. Ez egy kis kiterjedésű területet volt: Drinápolynak a Marica jobb partján fekvő Karagacs nevű külvárosát foglalta magába, illetve a török–bolgár határnak a Marica innenső partjáról a Marica túlsó partjára történő áthelyezését jelentette.¹⁵ Ezen kis területsáv nagyon komoly bolgár–török vitát váltott ki a Központi Hatalmak tárgyalóküldöttségén belül.

Mint látható, a Központi Hatalmak államai között nem volt teljes az összhang a Romániával megkötendő béke során elérendő célok tekintetében. Czerninnek ezeket az eltérő igényeket kellett összehangolnia. Czernin a német követeléseket igyekezett mérsékelni, a gazdasági koncessziók területén mutatkozó osztrák–magyar ellentéteket a szőnyeg alá söpörte, illetve a bolgár területi követeléseket is megpróbálta visszafogni.

Czernin ezen összehangolás után próbált megegyezni a románokkal. A román küldöttség azonban még a területi követeléseket is (különösen Dobrudzsa átadását) elutasította. A holtpontra jutó tárgyalásokat a február 27-i – egy kis moldvai város, Racacium vasúti állomásán a király szalonkocsijában lezajló – Czernin-Ferdinánd találkozó lendítette előre. Czernin megígérte Ferdinándnak, hogy amennyiben Románia átadja Dobrudzsát Bulgáriának, ő garantálja, hogy Konstanza kikötője továbbra is román kézben marad, továbbá szintén segít abban, hogy Románia megtarthassa Besszarábiát.

Ezen találkozó után, pontosabban némi további román időhúzás után (pl. Ferdinánd koronatanácsot hívott össze), március 2-án a román küldöttség beleegyezett, hogy területeket ad át az Osztrák–Magyar Monarchiának és Bulgáriának. Nézzük meg pontosan milyen területekről volt szó: A Monarchia 15 009 km²-nyi területet csatol el a román államtól. A Monarchiának átadandó terület három nem összefüggő részből áll: Az északi határszakaszon, Bukovinában Czernowitz stratégiai biztosítása érdekében egy kisebb terület sáv, középső határszakaszon a Kárpátok-hágóinak biztosítása miatt a Kárpátok hágóinak előterei, míg a déli határszakaszon (azaz a Dunánál) Mehedinti megye (Méhes megye), Turnu-Severin-nel. Ez utóbbi területsáv átengedése következtében közös bolgár-magyar határ fog születni.

A fenti tartalmú bufteai előzetes békét 1918. március 5-én írták alá, egyik rendelkezése előírta, hogy az aláírás után 72 órán belül a két félnek meg kell kezdenie a végleges béketárgyalásokat.

2.3. A bukaresti béke

A bufteai előzetes béke fentebb ismertetett rendelkezése szellemében 1918. március 8-án, a bukaresti Cotroceni palotában megkezdődtek a végleges béketárgyalások. A két küldöttséget ugyanúgy Ottokár Czernin, illetve Corneliu Argetoianu vezette, mint Bufteában. Viszont több változás történt a Központi Hatalmak tárgyalóküldöttségében. A tárgyalásokba bekapcsolódott Németország részéről Richard von Kühlmann külügyminiszter, illetve Vaszil Hrisztov Radoszláv bolgár miniszterelnök is.

A tárgyalásokkal egy időben komoly változás történt a román belpolitikában is: Ferdinánd király március 14-én menesztette Averescu-t és a monarchiabarát hírében álló Alexandru Marghilomant¹⁶ nevezte ki miniszterelnöknek. Marghiloman azon román politikusok közé tartozott, akik a világháború kitörése előtt, és az 1916-os román hadbelépés előtt is következetesen azt a nézetet hangoztatták, hogy Romániának az orosz veszély miatt szorosan együtt kell működnie az Osztrák-Magyar Monarchiával. Ennek jegyében politikai, katonai, és ha lehetséges, gazdasági téren is össze kell hangolni a két állam lépéseit.¹⁷

Ferdinánd király Marghiloman miniszterelnöki kinevezésével akarta elősegíteni a bufteai egyezmény felpuhítását, úgy vélte, ha monarchiabarát politikus áll a román kormány élén, akkor könnyebben meg lehet egyezni a Központi Hatalmakkal. Ferdinánd számítása bevált. Czernin a végleges megegyezés érdekében engedett a Központi Hatalmak területi igényeiből. A bufteai előzetes béke 15 009 km²-nyi terület átadását írta elő, ehhez képest a bukaresti béke szövege csak 5600 km²-nyi terület átadásáról szólt. Ennek az engedménynek a nagy vesztese Magyarország volt, három ok miatt is. Egyrészt az 5600 km²-nyi területből csak 3800 km² (22 900 lakos 42 faluban) került a magyar államhoz. A fennmaradó 1800 km²-t (63 900 lakos 107 faluban) Bukovinához csatolták, azaz az Monarchia osztrák feléhez került.

Másrészt Czernin olyan, Bufteában meghatározott területekről mondott le, ahol döntően csángók éltek. Azaz, ha a bufteai megállapodást betartják, a csángó falvak túlnyomó része Magyarországhoz került volna, viszont a bukaresti béke értelmében továbbra is a román állam keretei között maradtak. Harmadrészt Turnu-Severin végül román kézen maradt, így a Vaskapu-szoros se került teljes egészében magyar kézre.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy Czerninnek viszonylag könnyű dolga volt a magyar területi igények mérséklésével kapcsolatban, ugyanis a vezető magyar politikusok nem ragaszkodtak mereven a Bufteában katonai szempontok alapján megfogalmazott és rögzített területi igényeikhez. Álláspontjuk azt volt – ennek legnevesebb képviselője Tisza István¹⁸ –, hogy csak az éppen szükséges román területeket csatolják Magyarországhoz, hogy minél kisebb román lakosság kerüljön a magyar állam keretei közé.¹⁹ Azaz a végleges magyar álláspont kialakításakor a katonai/hadászati szempontokat felülírták a politikai szempontok. Végül a 3800 km²-nyi magyar területi nyereség a Kárpátok hátságainak előterében realizálódott az alábbi módon (a felsorolásnál északról délre haladunk): a Tölgyeszorosnál 10 km-rel, a Békás-szorosnál 3 km-rel a Gyimes-szorosnál 6 km-rel, az Ojtoziszorosnál 3 km-rel, a Bodza-szorosnál (nem történt változás), a Tömösi-szorosnál és a Töröcsvári-szorosnál 8-8 km-rel a Vöröstoronynál 16-km-rel, a Szurdok-szorosnál 9 km-rel tolták előre az új határt a régihez képest. Továbbá a Dunánál 14 km-ter tolták előre a határt, így a Vaskapu-szoros is a magyar államhoz került.

Czernin a bolgár területi igényekből engedményt tett a románok felé. Bulgária megkapta Dobrudzsa teljes területét, viszont nem kapta meg a teljes Duna-deltát. A határt nem a legészakibb Kilia-ágnál, hanem a déli Szent György ágnál húzták meg. Így Románia meg tudott tartani egy ún. „egyeres tengeri kijáratot.”

Czernin nemcsak a Bufteában megfogalmazott területi igényekből engedett, hanem visszafogta a német gazdasági követeléseket is. Németország eredetileg az összes román

vasút, kikötő és olajmező, továbbá az összes királyi koronaauradalom tulajdonjogát igényelte. Sőt felmelegítette azt a korábbi követelését is, hogy Románia területét 5 évre szállják meg a Központi Hatalmak haderői.

Joggal merül fel a kérdés, hogy Czernin milyen megfontolásokból követett a tárgyalások során ilyen engedékeny magatartást. Véleményünk szerint Czernin és uralkodója, Károly király abban bízott, hogy a békekötés után a Monarchia a román állammal jó viszonyt tud majd kialakítani. Ezért nem akartak olyan követeléseket támasztani a béketárgyalások során a románokkal szemben, melyek megakadályoznák ezen feltételezett jó viszony kialakítását. Czernin azt gondolta, hogy a háborús vereség kemény leckéje után a román politikai elit be fogja látni, hogy gazdasági és politikai érdekei a Monarchiához fűzik. További motívumként azt is rögzíthetjük, hogy a Czernin–Károly páros abban is bízott, hogyha a Monarchia „tisztesleges békét” köt Romániával (azaz a legkisebb annexiót kéri), majd az Antant is „tisztesleges békét” fog kötni a Monarchiával. Ma már tudjuk, hogy mindkét feltételezés naivitás volt.

Czernin békét kereső magatartásának megértéséhez még azt is hozzá kell fűznünk, hogy emlékiratai tanulsága szerint, túlértékelt a románok erejét, úgy vélekedett, hogy a román hadsereg veresége ellenére is komoly erőt képvisel.²⁰

Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a román politikusok rendkívül szívósan tárgyaltak, a Központi Hatalmak kívánságainak keményen ellenálltak. Ennek során megpróbálták kijátszani a Központi Hatalmak között meglévő ellentéteket, több ízben is a német gazdasági követelésekkel szemben a Monarchiánál kerestek, míg az osztrák–magyar területi követelésekkel szemben Németországnál kerestek támogatást. Más esetekben pozíciójukról történő lemondással és ennek következtében a tárgyalások megszakításával fenyegetőztek. Egyet kell értenünk Nagybacsoni Nagy Vilmos értékelésével, mely szerint: „*A román politikusok ez alkalommal is igen ügyesek voltak, ismét tanújelét adták annak, hogy miképpen kell az egyenes és becsületes németeket, osztrákokat és magyarokat az orruknál fogva vezetni.*”²¹

Czernin engedményei következtében március 28-ra kialakultak a bukaresti béke szövegének főbb pontjai. Ezért Czernin visszautazott Bécsbe, helyét a küldöttség élén Szerényi József magyar kereskedelemügyi miniszter vette át. Rá már csak néhány kisebb részletkérdés tisztázása maradt.

Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy román politikusok egy kis csoportja – Take Ionescu és Mária királyné – arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem szabad aláírni a bukaresti békét. Ehelyett a román hadsereg megmaradt részével vissza kell vonulni Oroszországba és onnan kell folytatni a küzdelmet a Központi Hatalmakkal.²² A közben zavarosá váló orosz belpolitikai viszonyok (az 1917 novemberi bolsevik puccs következményeként 1918 tavaszán már javában zajlik a vörösök polgárháborúja a fehérek ellen) erősen kétségessé tette ezen forgatókönyv megvalósíthatóságát. Ráadásul Románia kihasználva az orosz polgárháborút, két hadosztállyal 1918. január 13-án megszállta Besszarábiát,²³ és ezt az annexiót az antant 1918. március 27-én elismerte. Besszarábia megszállása után Szovjet-Oroszország és Románia ellenséges viszonyba került. Egy rendkívül furcsa helyzet alakult ki: Románia elvesztette a Központi Hatalmak ellen indított háborúját, majd közvetlenül ezután jelentős területet (Besszarábia területe 45 632 km²) szakított el a polgárháborúba süllyedő Oroszországtól. Ráadásul Czernin a tárgyalások során megígérte, támogatni fogja Romániát Besszarábia megtartásában.

Ebben a bonyolult helyzetben a román politikusok többsége a Központi Hatalmakkal megkötendő béke aláírása mellett foglalt állást. A bukaresti béke végleges szövegét,²⁴ melyet a megfogalmazás során 8 fejezetre tagoltak, 1918. május 8-án írták alá. A sors fura fintora, hogy Czernin nem írhatta alá az általa tető alá hozott békét, mert a Sixtus-levél körül kibontakozó botrány miatt 1918 áprilisában lemondott.

A BUKARESTI BÉKE FEJEZETEI

I. fejezet: A diplomáciai viszony helyreállításáról

II. fejezet: A román hadsereg leszerelése

A 11–15. hadosztályokat fel kell oszlatni. A maradék 10 hadosztályt tarthatja meg Románia. Ebből azt a kettő hadosztályt, mely Besszarábiában állomásozik, hadilétszámon lehet tartani. Míg a másik nyolc hadosztályt, mely Moldvában állomásozik, le kell csökkenteni békelétszámra (maximum 20 000 gyalogos és 32 000 lovas). A tüzérség nem haladhatja meg a hét ezredet (9000 fő). Havasalföldön román fegyveres alakulatok nem állomásozhatnak.

III. fejezet: Területi engedmények az Osztrák-Magyar Monarchiának és Bulgáriának

A román állam 5600 km²-nyi területet átenged a Monarchiának. Dobrudzsa teljes területét, illetve a Duna-deltát (a Szent György-áig) a román állam átadja Bulgáriának.

IV. fejezet: A hadviselő felek kölcsönösen lemondanak a hadi kárpótlásról

A háború során keletkezett károk miatt egymással szemben nem lépnek fel kárpótlási igényekkel.

V. fejezet: Rendelkezés a megszálló haderőről

A Központi Hatalmak hat hadosztálya Románia területén (pontosabban a havasalföldi részen) marad. Kivonulási idejüket viszont nem határozták meg.

VI. fejezet: A dunai hajózás szabályozása

VII. fejezet: A vallásfelekezetek egyenjogúságának kimondása

A román kormánynak biztosítani kell, hogy a vallásfelekezetek egyenjogúak legyenek a román államon belül. Ez a zsidók egyenjogúsítását jelentette.

VIII. fejezet: Záró rendelkezések

A békeokmányokat minél előbb ki kell cserélni, és a fenti pontokhoz ún. gazdasági pótegyezményt csatolnak.

Külön szólnunk kell a gazdasági pótegyezményről.²⁵ Ennek keretében kimondták, hogy a teljes román kőolajtermelés feletti ellenőrzés és rendelkezés jogát 90 évre egy német cég veszi át. A mezőgazdaság által megtermelt élelmiszerfelesleget (főképpen gabonát) néhány évig át kell adni a Központi Hatalmaknak. A román vasutat és a Turnu Severin-i hajógyárat a Központi Hatalmak által kijelölt vállaltoknak kell koncesszióba adni.

Látható, hogy a gazdasági pótegyezmény rendkívül kemény békefeltételeket fogalmazott meg Romániával szemben. A román történészek a mai napig „rablóbékének” nevezik a bukaresti békét.

2.4. A bukaresti béke utóélete

A bukaresti békét értékelve azt mondhatjuk, hogy a román politikusok a tárgyalások során jelentős mértékben fel tudták puhítani a bufteai előzetes béke szigorú rendelkezéseit. A békeszerződés nem volt hosszú életű. A leszerelésre vonatkozó pontokat a románok nem hajtották végre. A katonai leszerelést 1918 júliusának a végéig kellett volna végrehajtani, de olyan lassan kezdtek hozzá, hogy augusztusban a békeszerződés által előírt, Moldvában állomásoztatható 61 000 katona helyett (20 000 gyalogos, 32 000 lovas és 9000 tüzér)

175 000 katona állt fegyverben. Gyakorlatilag a román fél elszabotálta a leszerelés végrehajtását és a fegyverek átadását.

Idő hiányában a gazdasági pótegyezményben megfogalmazottak teljesítésére sem került sor. A Központi Hatalmak 1918 őszi bekövetkező összeomlását látva (1918. szeptember 29. bolgár fegyverszünet, október 15. török fegyverszünet) Ferdinánd király 1918. november 8-án lemondta a monarchiábarát Marghiloman-kormányt és Constantin Coanda tábornokot nevezte ki miniszterelnöknek. Azaz a román belpolitika monarchiábarát szárnyát felváltotta a franciábarát szárny.

Amikor 1918 novemberének elején az antant balkáni hadereje, a Berthelot tábornok által vezetett ún. Dunai Hadsereg, támadásba lendült a Duna irányába, Ferdinánd király november 10-én kiadta hadiparancsát, melyben elrendelte, hogy a román hadsereg támadja meg a Központi Hatalmakat. A román hadsereg megkezdte az átkelést a Kárpátokon. Ezzel a bukaresti béke semmissé vált. Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a bukaresti béke rendelkezései csak rövid ideig voltak érvényben és teljes terjedelmükben sohasem kerültek alkalmazásra.

Ennek ellenére a bukaresti béke a versailles-i béketárgyalások során komoly gondot okozott a román politikusoknak. Versailles-ban Románia a magyar–román és a román–szerb határ meghúzása során érvényesíteni akarta az 1916-os titkos szerződésben neki ígért vonalat, azaz a Tisza folyó mentén képzelte el államának új keleti határait. Ezt az is jelentette, hogy a teljes Bánság a román államhoz kerül. Ez ellen viszont az antant oldalán a háborút végig harcoló szerbek is felléptek. Az antant vezető politikusai arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az 1916-os szerződés azzal, hogy Románia 1918-ban megkötötte a bukaresti békét, érvényét veszítette. Így Románia nem kaphatja meg a tiszai határokat, illetve a Bánság teljes területét. A határokat meghúzó ún. román–jugoszláv bizottságban zajló csatározások után alakult ki a trianoni román–magyar határ, amelynek során Románia végül nem kapta meg a Tisza-vonalát, illetve a Bánság megosztásra került a délszláv állam és a román állam között.

Kijelenthetjük a bukaresti béke hátrányosan befolyásolta a Magyarországra vonatkozó román területi igények kielégítését (teljes Tiszántúl és a Bánság), bár a magyar–román határ így is jelentős mértékben belevágott a magyar szállásterületbe.

JEGYZETEK

1. Djuvara, Neagu (2010): A románok rövid története. Koinónia Könyvkiadó. Kolozsvár. 170–171. old.
2. Durandín, Catherine (1998): A román nép története. Maecenas Kiadó. Budapest. 209–210. old.
3. Ezekről a tárgyalásokról részletesen lásd Raffai Ernő (2010): Balkáni birodalom. Nagy-Románia megteremtése 1866–1920. NagyMagyarország könyvek. Budapest 170–176. old.
4. Raffai Ernő (2010) 173. old.
5. A kérdéskörrel lásd Jancsó Benedek (2004): A román irredenta mozgalmak története. Máriabesnyő–Gödöllő. Attraktor.
6. Galántai József (1980): Az első világháború. Gondolat Kiadó. Budapest. 304. old.
7. Eördögh István (2000): Erdély román megszállása. Lazi Kiadó. Szeged.
8. Fráter Olivér (2003): Erdélyi magyar helyzetkép 1916–1919-ben. Hamvas Intézet. Budapest 17–29. old.
9. A hadmozdulatokról lásd Babucs Zoltán (2012/a): Fészüket vesztett román sasok. Erdély honvédelmétől Románia meghódolásáig 1916–1918. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 18–21. old.
10. Babucs Zoltán (2012/b): Mackensen tábornagy „huszárcsínye”. Bukarest elfoglalása 1916. december 6-án. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 24–29. old.

11. Gratz Gusztáv (1943): A bukaresti béke. Budapesti Szemle 1943/1. szám (265. kötet) 65–89. old.
12. Gratz Gusztáv (1943) 66. old.
13. Gulyás László (2012/a): A térdre kényszerített Románia. A bukaresti béke. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 42–50. old.
14. Gratz Gusztáv (1943) 77. old.
15. Gratz Gusztáv (1943) 83. old.
16. Alexandru Marghiloman 1854.január 27–1925. május 10. Konzervatív román politikus. 1884-től képviselő. 1914 előtt több ízben tölt be miniszteri pozíciókat (1900–1901 külügyminiszter, 1912–1914 pénzügyminiszter). 1914-től a Konzervatív Párt vezére. Az első világháború kitörésekor a semlegesség mellett foglalt állást. 1918. március 18-án mint németbarát politikust nevezik ki miniszterelnökké, de 1918. december 8-án, a román belpolitika újabb fordulata után (a franciabarát irányzat előretörése) Ferdinánd király menesztett.
17. Gratz Gusztáv (1943) 76. old.
18. Tisza Istvánnak ezzel a kérdéssel foglalkozó 1918. február 27.-én kelt emlékiratát teljes terjedelmében közli Nagybaczoni Nagy Vilmos (1922) III. kötet 105–107. old.
19. Jancsó Benedek (2004) 414–421. old.
20. Czernin, Ottokar (1919): Im Weltkrieg. Berlin–Wien. Ullstein. 362.old.
21. Nagybaczoni Nagy Vilmos (1922) III. kötet 93. old.
22. Djuvara, Neagu (2010) 275. old.
23. A megszállt területeket lásd Pándi (1995) 402–403. old.
24. A szöveget közli Nagybaczoni Nagy Vilmos (1922) III. kötet 120–122.old.
25. Raffay Ernő (2010) 186. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Babucs Zoltán (2012/a): Fészküket veszített román sasok. Erdély honvédelmétől Románia meghódításáig 1916–1918. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 18–21. old.
- Babucs Zoltán (2012/b): Mackensen tábornagy „huszárcsínye”. Bukarest elfoglalása 1916. december 6-án. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 24–29. old.
- Czernin, Ottokar (1919): Im Weltkrieg. Ullstein. Berlin–Wien.
- Djuvara, Neagu (2010): A románok rövid története. Koinónia Könyvkiadó. Kolozsvár.
- Durandin, Catherine (1998): A román nép története. Maecenas Kiadó. Budapest.
- Eördögh István (2000): Erdély román megszállása. Lazi Kiadó. Szeged.
- Fráter Olivér (2003): Erdélyi magyar helyzetkép 1916–1919-ben. Hamvas Intézet. Budapest.
- Gratz Gusztáv (1943): A bukaresti béke. Budapesti Szemle 1943/1. szám (265. kötet) 65–89. old.
- Gulyás László (2012/a): A térdre kényszerített Románia. A bukaresti béke. NagyMagyarország 2012 (IV. évfolyam) 4. szám. 42–50. old.
- Gulyás László (2012/b): Egy régió kettészakítása: A Bánság kérdése a versaillesi békekonferencián. Közép-Európai Közlemények. 2012/2. szám (No. 17.) 88–99. old.
- Jancsó Benedek (2004): A román irredenta mozgalmak története. Máriabesnyő–Gödöllő. Attraktor.
- Nagybaczoni Nagy Vilmos (1922): A Románia elleni hadjárat 1916–1917. I–III. kötet. Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium. Budapest.
- Raffay Ernő (2010): Balkáni birodalom. Nagy-Románia megteremtése 1866–1920. NagyMagyarország könyvek. Budapest.
- Ravaszh István két szócikke (1. A bufteai előzetes béke 2. A bukaresti béke) in. Szijj Jolán főszerk. (2000): Magyarország az első világháborúban. Lexikon A–Zs. Petit Real Könyvkiadó. Budapest.